

NOTAT

Til: Styret

Fra: Rektor

Om: Fellesgrader og cotutelle-avtaler innenfor doktorgradsutdanningen

Tilråding:

1.

Forskrift av 07.12.05 nr. 1685 for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved NTNU får følgende ny bestemmelse:

§ 3a Fellesgrader og cotutelle

Ved avtale om fellesgrader og cotutelle (felles veiledningssamarbeid) med utenlandske universiteter, kan rektor dispensere fra forskriften.

Avtalen må som et minimum regulere opptak, finansiering, opplæringsdel, veiledning, opphold ved institusjonene, rapporteringsplikt, avhandlingens språk, avhandlingens form, bedømmelse, gradstildeling, vitnemål og rettigheter til resultater. Avtalen undertegnes av rektor.

Ph.d.-utdanningen ved samarbeidsinstitusjonen må også ha et omfang av tre års normert studietid. Kandidaten må tas opp ved begge institusjonene. Det er en forutsetning at hele avhandlingen med vedlegg skal være offentlig.

Endringen trer i kraft straks.

2.

Retningslinjer for cotutelle-avtaler (felles veiledningssamarbeid) og fellesgrader innenfor doktorgradsutdanningen.

Fastsatt av NTNUs styre dd.mm.åååå.

Med cotutelle-avtale forstås en avtale mellom to institusjoner om felles veiledning av doktorgradskandidater. Kandidaten får et vitnemål fra hver av institusjonene. Det skal alltid inngås en personlig avtale for hver enkelt ph.d.-kandidat.

1. NTNU kan inngå avtale om cotutelle-samarbeid på doktorgradsnivå med utenlandske universiteter.
2. Avtalen skal undertegnes av begge veilederne, dekan, ph.d.-kandidaten og rektor.
3. Kandidaten tas opp ved begge institusjonene. Opptaksgrunnlaget må være mastergrad eller tilsvarende.
4. Doktorgradsutdanningen må ha et omfang på 3 års normert studietid.

5. Kandidaten skal ha minst en veileder ved hver av institusjonene.
6. Opplæringsdelen skal tilfredsstille kravene ved begge institusjonene.
7. Kandidaten skal ha opphold ved begge institusjonene. Det bør fremgå av avtalen når kandidaten skal oppholde seg ved hver av institusjonene.
8. Kandidaten skal ha arbeidsplass, tilgang til laboratoriefasiliteter og annen infrastruktur på hver av institusjonene.
9. Avhandlingen skal være påført begge institusjonenes logo, og samarbeidsforholdet skal fremgå.
10. Avhandlingen med vedlegg skal være offentlig.
11. Avtalen skal regulere hvordan bedømmelseskomiteen skal være sammensatt.
12. Ved disputas følges det reglementet som gjelder ved den institusjonen hvor disputas finner sted.
13. Kandidaten får et vitnemål fra hver av institusjonene.
14. Begge institusjonene skal ha rett til å benytte avhandlingen og resultatene i sin undervisnings- og forskningsvirksomhet.

Retningslinjene gjelder tilsvarende ved fellesgrader (joint degree) der flere institusjoner går sammen om å etablere et felles doktorgradsprogram. Ved fellesgrad kan kandidaten få et vitnemål fra hver av institusjonene eller et felles vitnemål.

1. Bakgrunn

Fellesgrader

Utdanningsinstitusjoner kan inngå avtaler med andre institusjoner om fellesgrader. Å etablere en fellesgrad innebærer noe annet og mer enn å avtale en samarbeidsrelasjon. Det innebærer å etablere et nytt studieprogram i fellesskap med en eller flere andre utdanningsinstitusjoner hvor flere skal tildele graden. Fellesgraden kan dokumenteres på ulike måter, f.eks i form av ett felles vitnemål eller et vitnemål fra hver av institusjonene. Poenget er at flere institusjoner tildeler graden. Alle som tildeler graden blir ansvarlig for hele utdanningsløpet. Fellesgrader kan etableres på alle nivå i utdanningsløpet, men har så langt vært mest aktuelt på masternivå. NTNU deltar i tre Erasmus Mundus programmer på masternivå. Erasmus Mundus er et samarbeidsprogram for europeiske institusjoner der universiteter og høyskoler går sammen i konsortier for å tilby en felles grad. Andre runde av Erasmus Mundus programmet, for perioden 2009-2013, vil også inkludere fellesgradssamarbeid på doktorgradsnivå.

Etablering av fellesgrad innebærer at flere fagmiljø, som er relativt små, sammen kan tilby studietilbud som institusjonene hver for seg ikke vil ha mulighet for å tilby. Fellesgrader bør ha som sitt fremste mål å høyne kvaliteten både i utdanningen og forskningen på det aktuelle fagområdet og bør tilføre institusjonen en merverdi.

Cotutelle-avtaler

Cotutelle-avtaler er avtaler om felles veiledning på doktorgradsnivå. Ordningen er opprinnelig fransk, men har etter hvert blitt praktisert i flere land. Her inngås det ikke avtale om et felles ph.d.-program, men kandidaten skal ha en veileder ved hver av institusjonene. Avtalen med den annen institusjon og kandidaten inngås når kandidaten starter utdanningen og partene må bli enige om hvordan bedømmelseskomiteen skal oppnevnes og hvor disputas skal avlegges. Kandidaten kan få et vitnemål fra hver av institusjonene. Det vil alltid være krav om en personlig avtale for hver enkelt ph.d.-kandidat, men det er heller ikke noe i veien for at det i tillegg kan inngås institusjonsavtaler (rammeavtaler) om cotutelle-samarbeid.

Universitets- og høgskolerådet (UHR) har utarbeidet en håndbok for felles gradssamarbeid i universitets- og høgskolesektoren. Håndboken gir en nærmere innføring i hva fellesgrader er og gir en god veiledning for fagmiljø som ønsker å etablere fellesgradsprogram på masternivå. Håndboken er tilgjengelig på UHRs nettside http://www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/handbok_for_felles_gradssamarbeid Vi forstår begrepene *fellesgrader* og *cotutelle-avtaler* på samme måte som i denne håndboken.

Fellesgrader – strategisk mål

NTNUs strategiske mål er økt internasjonalisering. Etablering av fellesgrader i samarbeid med utenlandske universiteter vil medføre et mer forpliktende samarbeid og vil bidra til å fremme NTNUs internasjonale orientering. I NTNUs strategi *NTNU 2020 Internasjonalt fremragende* er resultatmål for 2010 at antall avtaler om gradssamarbeid med utenlandske universiteter skal øke med 70 % i forhold til i 2007. Dette gjelder også fellesgrader på ph.d.-nivå. Felles grader/studieprogram med universiteter som er blant de 20 beste i Europa er et mål innen 2020. Fellesgrader er også et uttalt mål i Bologna-prosessen. Flere av våre fagmiljø har planer om å utvide samarbeidsrelasjoner til å omfatte cotutelle-avtaler eller avtaler om fellesgrad innenfor ph.d.-utdanningen.

Lov og forskrifter

Ved ny universitets- og høyskolelov i 2005 ble det tatt inn en bestemmelse om at departementet kunne fastsette forskrifter om institusjonenes adgang til å gi grader i samarbeid med andre institusjoner, jf. § 3-2 (1). Loven tillater også at det utstedes ett felles vitnemål ved fellesgradssamarbeid med andre institusjoner. Departementet har fastsatt bestemmelser om fellesgrader i kap. 4 i *Forskrift av 08.09.05 om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler*. Departementets forskrift stiller krav om at det må inngås avtale mellom de samarbeidende institusjonene som skal regulere ansvarsforholdet mellom partene, herunder gradstildeling og vitnemålsutforming. Det er også et krav at studenten sikres et studieopphold av et visst omfang ved de samarbeidende institusjonene. Institusjonen er pliktig til å påse at samarbeidsinstitusjonen er akkreditert eller offentlig godkjent for å gi utdanning på fellesgradens nivå. Fellesgrader skal rapporteres til NOKUT.

De norske institusjonene kan tildele ph.d.-graden basert på et normert omfang av tre års fulltidsstudier. Dette er fastsatt nasjonalt ved *Forskrift av 16.12.05 om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler*. Institusjoner NTNU skal inngå fellesgradssamarbeid med må derfor ha et omfang på doktorgraden som er tilsvarende dette. Kandidatene må være tatt opp ved de institusjonene de skal ha graden fra og må således være tatt opp ved begge de samarbeidende institusjonene. Opptaksgrunnlaget må være mastergrad eller tilsvarende.

Når det gjelder gjennomføringen av doktorgradsutdanningen er det styret ved den enkelte institusjon som fastsetter forskrifter. Disse er basert på nasjonale anbefalinger fra Universitets- og høgskolerådet (UHR) som ble fastsatt før det ble aktuelt med fellesgrader. De formelle kravene for å oppnå en doktorgrad er nokså detaljert regulert. Ph.d.-graden tildeles på grunnlag av en opplæringsdel, offentlig prøvelesning, vitenskapelig avhandling og et tilfredsstillende forsvar i en offentlig disputas. Verken UHR eller departementet har fastsatt nærmere retningslinjer for inngåelse av fellesgradssamarbeid på ph.d.-nivå. Det foreligger derfor ingen sentrale føringer eller krav mht hva man kan forhandle om/avvike i et eventuelt samarbeid om en fellesgrad. Ved inngåelse av fellesgradssamarbeid med utenlandske institusjoner vil man kunne erfare at andre institusjoner har andre regler for avleggelse av doktorgradsprøven, for eksempel at det ikke stilles krav om forsvar av avhandlingen i en offentlig disputas eller at det stilles krav om en sammensetning av komiteen som avviker fra våre regler, f.eks at veileder skal delta i komiteen. Disse forholdene må reguleres gjennom avtaler mellom de samarbeidende institusjonene. Spørsmålet blir hvor langt NTNU ønsker å gå for å få i stand et fellesgradssamarbeid. Som eksempel har vi sett at SVT-fakultetets forslag til fellesgrad

med Australian National University (ANU) vil innebære at NTNU tildeler ph.d.-grad basert på en bedømmelse hvor det ikke stilles krav om et forsvar av avhandlingen i en offentlig disputas når kandidaten avlegger doktorgradsprøven ved ANU.

Fellesgrader og uttelling i finansieringssystemet

En forutsetning for å få resultatbevilgning er at disputas skjer ved NTNU, dvs i NTNUs regi. Rektorene ved universitetene tok opp dette spørsmålet med departementet og foreslo at uttelling skulle gis uavhengig av hvor disputas skjedde. Departementet har avslått dette (ephorte sak 7/11744 brev fra KD datert 12.10.07). Begrunnelsen er at finansieringssystemet er et overordnet insentivsystem som ikke er ment å være dekkende for det samlede samfunnsoppdraget for sektoren, og at et samarbeid vil styrke forskningen noe som igjen kan gi økte forskningsresultater og derigjennom uttelling i finansieringssystemet.

2. Forslag om ny bestemmelse i ph.d.-forskriften og retningslinjer

Høringsbrev

Dersom NTNU skal inngå fellesgradssamarbeid med utenlandske institusjoner, er det behov for å innnta en bestemmelse i ph.d.-forskriften om at det kan dispenseres fra forskriften og gi nærmere retningslinjer for regulering av samarbeidet.

Forslag om ny bestemmelse i ph.d.-forskriften og nærmere retningslinjer for fellesgrader og cotutelle-avtaler ble sendt på høring ved brev av 08.08.08. Det ble foreslått en ny bestemmelse i ph.d.-forskriften om at rektor kan dispensere fra forskriften i de tilfelle der NTNU skal tildele ph.d.-grad i samarbeid med utenlandske universiteter og at en samarbeidsavtale som et minimum måtte regulere opptak, finansiering, opplæringsdel, veiledning, opphold ved institusjonene, bedømmelse, gradstildeling, vitnemål og rettigheter til resultater. Det ble også foreslått at avhandlingen med vedlegg måtte være offentlig da offentlighet er et viktig prinsipp for å hindre uregelmessigheter. Dersom en annen institusjon skulle kreve at deler av avhandlingen måtte være konfidensiell, bør ikke NTNU gå så langt som å tildele graden i samarbeid med vedkommende institusjon.

Høringsuttalelser

Alle fakultetene har uttalt seg unntatt Fakultet for arkitektur og billedkunst. Også DION, Studenttinget og Forvaltningsutvalget for lærerutdanningene (FUL) har uttalt seg. Både fakultetene, studentorganene og FUL stiller seg positiv til forslaget og flere peker på at det er viktig som ledd i NTNUs strategi om økt internasjonalisering. Det historisk-filosofiske fakultet (HF) og Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse (SVT) viser til at de er i dialog med australske universiteter om å etablere fellesgradsprogram.

Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi (IVT) foreslår at *avhandlingens språk og avhandlingens form* bør tas inn i forskriftsbestemmelsen om hva avtalen må regulere. De viser til at det er enkelte universiteter som ikke godtar avhandlinger i form av en artikkelsamling slik at det er viktig å kreve at dette avklares allerede når avtalen skal inngås. De foreslår også at det tas inn i retningslinjene at kandidaten skal presentere sitt forskningsarbeid ved den institusjonen hvor vedkommende ikke forsvare avhandlingen. Fakultet for naturvitenskap og teknologi (NT) mener det bør vurderes å sette en minimumslengde på oppholdet ved de institusjonene som inngår i doktorgradsprogrammet.

HF foreslår at rapporteringskrav må inngå i avtalen. HF mener det også bør avklares på forhånd hvordan veileder ved NTNU skal belønnes og eventuelt hvordan NTNU skal kompenseres for utgifter i forbindelse med doktorgradsløpet når kandidaten ikke disputerer her. SVT støtter forslaget om ny bestemmelse og retningslinjene og mener Studieavdelingen bør utarbeide avtalemaler. De viser til at forslaget vil gjøre det mulig å tildele ph.d.-grad fra NTNU basert på samarbeidsinstitusjonens

bedømmelsesregler selv om disse fraviker fra NTNUs, f.eks ved at det ikke stilles krav om forsvar av avhandlingen ved en offentlig disputas.

Det medisinske fakultet (DMF) forelår at ”*anerkjente*” (anerkjente universiteter) tas ut og begrunner dette med at det er vanskelig å bedømme om et universitet er *anerkjent*. DMF viser videre til at det ikke bør stilles et absolutt krav om en opplæringsdel på 30 studiepoeng da enkelte utenlandske universiteter ikke har krav om opplæringsdel i det hele tatt. Det bør derfor kunne vurderes unntak fra kravet om opplæringsdel på 30 studiepoeng. Flere fakultet (IME, DMF, IVT) stiller spørsmål ved omfanget av doktorgraden (normert studietid) og foreslår at det bør stå *minst* 3 års normert studietid.

DION peker på betydningen av at det etableres solide avtaler med langsiktighet og forutsigbarhet hva angår veiledning, skoleringsemner, finansiering osv. og at en cotutelle-avtale må foreligge før kandidaten blir tatt opp. Ansvar for veiledning, finansiering, emneoversikt og pliktarbeid må være klart fordelt mellom NTNU og samarbeidsinstitusjonen. Studenttinget vil særlig understreke at avhandlingen må være offentlig og at begge institusjonene skal ha rett til å benytte avhandlingen og resultatene i sin undervisnings- og forskningsvirksomhet.

3. Vurdering

DMF har foreslått at *anerkjente* strykes (*anerkjente* universiteter). Det kan være problematisk å avgjøre hva som ligger i begrepet, og vi foreslår at det tas ut.

I § 3a, 2. avsnitt har vi tatt inn *avhandlingens språk, avhandlingens form og rapporteringsplikt* slik det er foreslått fra IVT og HF. De punktene som er nevnt i 2. avsnitt vil være punkter som minimum må inngå i disse avtalene og vil ikke uttømmende regulere hva avtalen må inneholde. Det vil også kunne være forhold utover dette som samarbeidsinstitusjonen har behov for å regulere i avtalen. Kandidatene skal sikres et opphold av et visst omfang ved begge institusjonene. Dette er også et krav etter departementets forskrift. Hvor lenge dette skal være for at det anses faglig forsvarlig å tildele graden bør fakultetet vurdere for hvert tilfelle.

Dersom kandidaten disputerer i regi av en annen institusjon, vil ikke NTNU få resultatmidler for doktorgraden. Hvorvidt NTNU skal kreve kompensasjon fra samarbeidsinstitusjonen i slike tilfelle blir et forhold mellom det enkelte fakultet og samarbeidsinstitusjonen. I prinsippet vil hver av institusjonene motta det de har krav på i henhold til sitt lands finansieringssystem. For fellesgrader bør det normalt forutsettes at det faglige opplegget er slik at de involverte institusjonene har relativt lik belastning og at det over tid vil være like mange som avlegger doktorgradsprøven ved NTNU som ved samarbeidsinstitusjonen. Også ved cotutelle-avtaler bør fakultetet være bevisst på at det ikke kun inngås avtaler hvor disputas skal foregå ved samarbeidsinstitusjonen.

DMF har foreslått at det bør være mulig å unnta fra kravet om opplæringsdel på 30 studiepoeng. Vi anbefaler at det bør stilles krav om en opplæringsdel på minimum 30 studiepoeng dersom NTNU skal tildele en ph.d.-grad. At kandidaten har fullført en skoleringsdel er en viktig del av den programmerte doktorgradsutdanningen og skal sikre at kandidaten har en faglig og metodisk skolering som grunnlag for forskningsdelen. Vi bør også stille samme krav til kandidatene mht omfanget av opplæringsdelen uavhengig av om de er tatt opp til et fellesgradsprogram eller et program som NTNU har ansvaret for alene. Det vil neppe være særlig aktuelt å etablere et fellesgradsprogram dersom den andre institusjonen ønsker en opplæringsdel som har et omfang som er mindre enn 30 studiepoeng. Det vil likevel være mulig å inngå forskningssamarbeid med disse universitetene. Forskningssamarbeid i form av utveksling av doktorgradsstudenter i kortere eller lengre perioder vil likevel være aktuelt, men vi bør ikke gå så langt som å etablere et fellesgradssamarbeid.

De foreslåtte retningslinjene vil kunne medføre at ph.d.-graden tildeles på grunnlag av en doktorgradsprøve som ikke nødvendigvis innebærer en offentlig disputas slik tradisjonen er ved de norske institusjonene. Alternativt kunne man stille et absolutt krav om en offentlig disputas. Sammensetningen av komiteen og doktorgradsprøven skal sikre at avhandlingen blir bedømt på en faglig betryggende måte og sikre at avhandlingen er på et høyt faglig nivå. Måten doktorgradsprøven avlegges på er også viktig for å forebygge og oppdage fusk. Dersom det legges opp til at graden skal tildeles ut fra en doktorgradsprøve som ikke inkluderer en offentlig disputas, vil det stille store krav til den vurderingen som må gjøres i forhold til om prøveordningen anses forsvarlig og om avtale skal inngås. Det skal stilles som et absolutt krav at avhandlingen med alle vedlegg skal være offentlig slik at enhver kan gjøre seg kjent med på hvilket grunnlag NTNU har tildelt graden.

De norske institusjonene kan tildele ph.d.-graden basert på et omfang av tre års normert studietid. Dette er fastsatt nasjonalt. Kandidater som tas opp ved NTNU tas derfor opp til en ph.d.-utdanning av tre års varighet. Skal begge institusjonene tildele graden, enten i form av et felles vitnemål eller et fra hver av institusjonene, må den normerte studietiden være i samsvar med dette. NTNU kan ikke opprette felles ph.d.- programmer som har et omfang på f.eks fire år. Gradens omfang vil også ha betydning for bedømmelseskomiteens vurdering og opplysningene som gis på vitnemålet.

Vi har ellers presisert i retningslinjene at det er ved fellesgrader det kan utstedes ett felles vitnemål (der flere institusjoner går sammen om å etablere et felles doktorgradsprogram). Ved cotutelle-avtaler får kandidatene et vitnemål fra hver av institusjonene.

Som nevnt ovenfor foreligger det så langt ingen føringer fra UHR eller departementet mht fellesgradssamarbeid på ph.d.-nivå. Det blir derfor opp til den enkelte institusjon å fastlegge nærmere retningslinjer. Dersom det senere skulle komme retningslinjer fra departementet eller UHR, vil NTNUs retningslinjer måtte tas opp til ny vurdering og eventuelt justeres.

I forbindelse med oppfølgingen av årsrapporten for kvalitetssikring skal det videre arbeidet med vårt interne kvalitetssikringssystem KVASS inkludere doktorgradsutdanningen. Kvalitetssikring av cotutelle-avtaler og fellesgrader skal inngå her.

Forslaget ble drøftet i dekanmøte 24.11.08.

(Høringsuttalelsene)